Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети жана Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Б. Джамгерчинов атындагы Тарых, археология жана этнология институтуна караштуу Д 07.23.671 диссертациялык кеңештин эксперти тарых илимдеринин доктору, профессор Айдаркул Каананын Шаршенбек кызы Айперинин 07.00.02 – Ата Мекен тарыхы; 07.00.03 – жалпы тарых адистиктери боюнча "Кыргыз Республикасынын Шанхай кызматташтык уюмунун өлкөлөрү менен болгон маданий-гуманитардык кызматташтыгы" деген темадагы тарых илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациянын кол жазмасын карап чыгып, төмөнкүдөй корутундуга келди:

1. **Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.**

Сунуш кылынып жаткан кандидаттык диссертация диссертациялык кеңештин профилине туура келет. Иште 07.00.02 – Ата Мекен тарыхы; 07.00.03 – жалпы тарых адистиктеринин паспортуна толугу менен жооп берген Кыргыз Республикасынын Шанхай кызматташтык уюмунун өлкөлөрү менен болгон маданий-гуманитардык кызматташтыгына изилдөө жүргүзүлгөн.

2. Иштин максаты болуп Кыргызстандын Шанхай кызматташтык уюмунун мүчө өлкөлөрү менен болгон маданий-гуманитардык байланыштарынын өнүгүүсүнүн тарыхый жолун талдоо менен бирге, уюмдун өнүгүүсүнүн көйгөйлөрүн жана тенденцияларын ачып көрсөтүү саналат.

Коюлган максатка жетүү үчүн диссертацияда төмөндөгүдөй милдеттер коюлган:

1. Диссертациялык изилдөөнүн көйгөйлөрүнүн изилдениш деңгээлин аныктоо (I бап) ;
2. Изилдөөнүн булактаануусун типологиясы жана мааниси боюнча аныктоо (II бап, II бөлүм);
3. Маданий-гуманитардык кызматташуунун концептуалдык негиздерин жана укуктук-ченемдик базасын талдоо (III бап, I бөлүм);
4. Кыргыз Республикасынын ШКУнун мүчө өлкөлөрү менен болгон маданий кызматташтыгынын негизги аспектилерин жана көйгөйлөрүн аныктоо (III бап, II бөлүм);
5. Билим берүү, илим жана саламаттыкты сактоо тармагында Кыргызстандын ШКУнун мүчө өлкөлөрү менен интеграциялык процесстерин изилдөө (IV бап, I бөлүм);
6. Шанхай кызматташтык уюмунун университетинин түзүлүшүнүн зарылдыгын жана ишмердүүлүгүн мүнөздөө (IV бап, II бөлүм);
7. Учурдагы коп поляардуу мезгилде ШКУнун Жаштар кеңешинин стратегиялык маанисин жана ишмердүүлүгүн аныктоо (IV бап, III бөлүм).

Коюлган милдеттерге ылайык максатка жетүү үчүн илимий ишти жазууда эки негизги илимий методологиялык ыкма колдонулган: Биринчиси,

коомдук илимдердеги теориялык жана методологиялык ыкма. Анын ичинен тарых илиминде колдонулуучу – тарыхый-салыштырма, тарыхый-типологиялык. Экинчиси, саясат таануу жана эл аралык мамилелерди изилдөөчү илимий методологиялык ыкмасы.

Саясат таанууда, өзгөчө эл аралык мамилелер чөйрөсүндө фактордук анализди кеңири колдонулган. Аталган фактордук анализ изилденип жаткан иште ар бир параграфтын олуттуу ички мүнөздөмөлөрүнө анализин берүүдө жана жыйынтыктарын жазууда жардам берген.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Ааламдашуу шарттарында мамлекеттин ички жана тышкы саясаты, эл аралык аренадагы экономикалык кызматташтыгы ж.б. маселелеринин ичинде маданий-гуманитардык кызматташуу артыкчылыктуу мааниге ээ. Мамлекеттер маданий-гуманитардык кызматташтыкта аткарган иштери аркылуу таанылып, эл аралык аренада жана эл аралык уюмдарда өздөрү үчүн жагымдуу образын түзүшөт.

Маданий-гуманитардык кызматташтык – бул мамлекеттердин ортосундагы маданият, билим берүү, илим, саламаттыкты сактоо, технология, спорт, маалымат, туризм, жаштар менен иштөө, адам капиталы, жарандардын өз ара пайдалуу байланышы жаатындагы кызматташуу жана достук, тынчтык чөйрөсүн түзүү болуп эсептелет. Мадний-гуманитардык байланыштарды өнүктүрүү ШКУнун ишмердүүлүгүнүн маанилүү курамдык бөлүгү болуп саналат. Уюмдун 23 жылдык жашоосундагы маданий-гуманитардык кызматташтыгы Евразия мейкиндигинде жашаган мамлекеттердин, элдердин жакындашуусуна салым кошуу менен уюмдун ишмердигинин деңгээлин жогорулатууга жана беделин бекемдөөгө иш аракеттерин жумшап жатат.

Чет өлкөлүк жана ата-мекендик изилдөөчүлөр тарабынан Шанхай кызматташтык уюмунун түзүлүшү, уюмдун алкагындагы экономикалык жана коопсуздук багыттарындагы кызматташтыгы изилденип жатканы байкалат. Ал эми Кыргыз Республикасынын Шанхай кызматташтыу уюмунун алкагындагы маданий-гуманитардык багыттагы кызматташтыгы изилдене элек экендигин көрсөк болот.

Жогоруда айтылгандардын негизинде изденүүчү тарабынан жүргүзүлгөн илимий изилдөө абдан актуалдуу жана диссертант үчүн өз убактысында деп корутундулоого болот.

3. Илимий натыйжалар

Иште тарых илимдеринин өнүгүшү үчүн бир кыйла мааниге ээ төмөндөгүдөй илимий негизделген жаңы теориялык натыйжалар келтирилген:

1. ШКУнун Евразия мейкиндигинде көз карандысыз эл аралык уюм катары калыптануу тарыхында Кыргызстандын ШКУга мүчө өлкөлөр менен маданий-гуманитардык өз ара мамилелерин изилдөө Кыргызстандын тарых илиминде биринчи жолу изилденүүдө.
2. Кыргызстан менен ШКУнун мүчө өлкөлөрүннүн ортосундагы маданий-гуманитардык кызматташтык жылдарындагы ШКУнун расмий

сайттарындагы укуктук-ченемдик жана башка документтери талдоого алынып, системалаштырылган. (III бап, I бөлүм), (IV бап, I бөлүм)

3. Түрк, орус тилдердеги адабияттардын жардамы менен Кыргызстандын уюмга мүчө өлкөлор менен маданий-гуманитардык кызматташтыктарынын артыкчылыктуу багыттары илим жана билим берүү жааттары каралып, талдоого алынган. (IV бап, I жана II бөлүм).

4. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү

Илимий иштин ар бир бабындагы негизги бүтүмдөр жана жалпы тыянактар Ата Мекен тарыхы, ШКУнун тарыхы, жалпы тарых, азыркы эл аралык мамилелер менен дипломатиянын тарыхы сыяктуу көйгөйлөрдү изилдөөдө, интернеттик сабактарды даярдоодо, окуу куралдарын түзүүдө жана ушул теманын алкагында салыштырма изилдөөлөр жүргүзүлгөн илимий чөйрөлөрдө пайдаланууга болот.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши

Изденүүчү Шаршенбек кызы Айперинин 07.00.02 – Ата Мекен тарыхы; 07.00.03 – жалпы тарых адистиктери боюнча тарых илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган “Кыргыз Республикасынын Шанхай кызматташтык уюмунун өлкөлөрү менен болгон маданий-гуманитардык кызматташтыгы” деген темадагы диссертациясынын авторефераты Кыргыз Республикасынын улуттук аттестациялык комиссиясынын талаптарына толук түрө жооп берет. Автореферат кыргыз, орус тилдеринде даярдалган жана диссертациянын мазмунуна дал келет. Авторефераттын текстинде диссертациядагы максаты менен милдеттери чагылдырылган материалдар берилген. Автореферат кыргыз, орус жана англис тилиндеги резюмелер менен жабдылган.

6. Эскертүүлор:

1. Корутундуну кеңейтүү керек, бир барак албетте аздык кылат.
2. Иштин предметине жана обьектине арналган 2-бапта Маданият, мааламат, спорт жана жаштар саясаты министрлеринин жана билим берүү, айыл чарбанын министрлери менен жаштары жана улуттук туристтик депуттаменттердин администрациясынын таблицалары тиешелүү жакка которулушу зарыл.

7. Сунуштар:

1. Иштин аталышында хронологиялык алкакты көрсөтсө жакшы болмок.
2. Практикалык сунуштарды кенейтиш керек.
3. Илимий иш 07.00.03 шифры менен жакталат жана ШКУга арналат, ошондуктан башка тилдерде да адабият кообурок колдонсо жакшы болмок.

8. Сунуштамалар:

1. Жетектөөчү мекеме катары: К. Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетин
2. Расмий оппоненттер катары: Тарых илимдеринин доктору, профессор Акылбек Джуманалиевди жана тарых илимдеринин доктору, доцент Абдалиева Гульзада Кошоевнаны сунуштайм.

9. Корутунду:

1-корутунду. Кыргызстандын ШКУ алкагындагы маданий- гуманитардык кызматташтыгын көрсөтүүдө илимий адабияттар менен архивдик материалдарга таянган; (III жана IV бап)
2-корутунду. ШКУ алкагындагы гуманитардык кызматташтыктагы бардык тармактар боюнча Кыргызстан ШКУга мүчө өлкөлөр менен тыгыз кызматташуу тууралуу маалыматтар берилген; (IV бап, I, II жана III бөлүм).
3-корутунду. ШКУнун алкагындагы маданий дипломатиянын мүчө мамлекеттердин улуттук кызыкчылыктарын камсыз кылуу үчүн маанилүү жана дүйнөлүк коомдоштуктун калыптанышына салым кошкондугу изилденген. (III бап, I жана II бөлүм).
4-корутунду. Маданий-гуманитардык кызматташтык элдер ортосундагы ынанымдуу мамилелерди түзүүгө мүмкүндүк берет, аймактар бири-бирин жакшыраак таанып-билүүгө, мамлекеттер аралык катаалдыгын тегиздөөгө, коопсуздук жана экономика маселелеринде карама-каршылыктарды жоюга жардам берээри каралган; (III бап, I бөлүм).
5-корутунду. Уюмдун алакагындагы ишмердүүлүктө туризм багыттагы мүчө өлкөлөрдүн калкынын ортосундагы байланышты эки этапка бөлүү аркылуу изилдөө жүргүзүлгөн. (III бап, II бөлүм).

10. Изденүүчү Шаршенбек кызы Айперинин 07.00.02 – Ата Мекен тарыхы; 07.00.03 – жалпы тарых адистиктери боюнча тарых илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган "Кыргыз Республикасынын Шанхай кызматташтык уюмунун өлкөлөрү менен болгон маданий-гуманитардык кызматташтыгы" деген темадагы диссертациясы Кыргыз Республикасынын улуттук аттестациялык комиссиясынын талаптарына ылайык жазылган.

Документтерди карап чыгып, Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети жана Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Б. Джамгерчинов атындагы Тарых, археология жана этнология институтуна караштуу Д 07.23.671 диссертациялык кеңешине 07.00.02 – Ата Мекен тарыхы; 07.00.03 – жалпы тарых адистиктери боюнча тарых илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн Шаршенбек кызы Айперинин "Кыргыз Республикасынын Шанхай кызматташтык уюмунун өлкөлөрү менен болгон маданий-гуманитардык кызматташтыгы" деген темадагы диссертациясын ачык коргоого сунуш кылам.

Эксперт,
тарых илимдеринин доктору Айдаркул Каана

Диссертациялык кеңештин экспертинин
колун тастыктаймын:
Д. 07.23.671 Диссертациялык кеңештин
окумуштуу катчысы, т. и.д. Карыева А.К.

17.10.2024.